

Kvalitetsföreskrift

2013-06-13

Fakultetsnämnden

Dnr: 833/41/2013

Kvalitetsföreskrifter för praktikkurser vid Södertörns högskola

Uppdraget

Fakultetsnämnden initierade vid sitt sammanträde 2012-10-25 en principdiskussion kring praktikkurser vad gäller vetenskaplig anknytning och progression. Nämnden valde att invänta Högskoleverkets rapport 2012: 28R för att sedan bilda en arbetsgrupp med uppdrag att formulera eventuella kvalitetsföreskrifter för praktikkurser. Vid sammanträde 2013-02-14 beslutade Fakultetsnämnden att utse en arbetsgrupp bestående av Henrik Bohlin med uppdrag att ta fram förslag till kvalitetskriterier för praktikkurser vid Södertörns högskola. Förslaget har bland annat diskuterats på Fakultetsnämndens möte 2013-04-25. Därefter har samtliga institutioner fått möjlighet att lämna synpunkter. Kvalitetsföreskrifterna fastställdes av Fakultetsnämnden 2013-06-13. Kvalitetsföreskrifterna gäller inte verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inom lärarutbildningen.

Bakgrund: Högskoleverkets granskning av praktikkurser

Högskoleverket diskuterar i en rapport 2012 hur högskolelagens krav bör tolkas med avseende på praktikkurser ("Granskning av kurser som inte specifikt omfattas av kursfordringarna för någon examen 2012", Rapport 2012: 28 R). Enligt högskolelagen 1 kap. 2§ ska högskoleutbildning vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet.

Enligt 1 kap. 8-9§§ ska utbildningen bland annat utveckla förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå och följa kunskapsutvecklingen. HSV formulerar följande generella kriterier för att bedöma om kurser uppfyller högskolelagens krav (2012: 28 R, s 17):

Innehåll och genomförande:

- Innehållet ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet.
- Förkunskapskraven ska motsvara kraven för utbildning på respektive nivå.
- Kursmålen ska motsvara kraven för utbildning på respektive nivå.
- Undervisningsformer, undervisningsmaterial, faciliteter och examinationsformer ska vara adekvata i relation till kursmålen.

Lärreresurs

- Det ska finnas en tillräckligt omfattande lärarresurs, med erforderlig vetenskaplig och konstnärlig kompetens samt professionserfarenhet.

Säkring av resultat

- Utbildningen ska sammantaget anordnas på ett sätt som ger studenterna goda förutsättningar att nå kursmålen.

Om praktikkurser säger HSV bland annat följande (2012:28 R, s 36-40):

- Framväxten av praktikkurser inom nya områden, framför allt humaniora och samhällsvetenskap, måste generellt välkomnas. Den kombination av specialkunskaper och generiska färdigheter som en akademisk utbildning i idealfallet kan ge förstärks genom en blandning av teori och praktik. Praktiken ger exempel på hur de teoretiska kunskaperna kan tillämpas i ett vidare samhällsperspektiv samtidigt som erfarenheten från en arbetsplats kan kasta kritiskt ljus över de föregående studierna.
- Det är angeläget att de praktikkurser som etableras i anslutning till humanistiska eller samhällsvetenskapliga ämnen tar till sig av de erfarenheter som finns inom utbildningsområden som länge haft yrkespraktik som en integrerad del. Där finns ofta utvecklade system för handledning och uppföljning som kan vara värda att studera. Flera högskolor har speciella handledarutbildningar för dem som under praktikperioden ska leda studenten i det dagliga arbetet. De akademiska lärarna inom dessa utbildningssektorer besöker ofta praktikplatsen i förväg för att skapa sig en uppfattning om den arbetsmiljö där studenten ska tillbringa kortare eller längre perioder. Långsiktiga avtal sluts ofta mellan högskoleinstitutionen och praktikvärdarna. För samhällsvetenskapliga eller humanistiska program som på senare tid lagt till en valbar praktiktermin för att öka yrkeslivsanknytningen verkar samverkan mellan högskola och praktikplats vara betydligt svagare. De praktikrapporter som finns tillgängliga på nätet tyder på att studenten ofta letar upp sin egen praktikplats, deltar i arbetet där utan någon nämnvärd kontakt med utbildningsansvariga och sedan på slutet skriver en ganska kort redogörelse utan mer omfattande inslag av reflektion kring praktikens relation till tidigare utbildningsmoment.
- Ett rimligt krav på en praktiktermins uppläggning kan vara att den studerande efter avslutad praktik ska kunna uppvisa perspektiv på och fördjupad förståelse av tidigare genomgången utbildning och samtidigt kunna formulera en relevant problemställning inom praktikområdet och aktivt välja och använda relevanta redskap för att belysa och, om möjligt, lösa detta problem.
- De synpunkter som ovan framförts kring praktikkurserna borde beaktas i såväl högskolornas fortsatta utvecklingsarbete som i framtida bedömningar. Det gäller i första hand kraven på praktikrapporterna, som bör innehålla en kritisk granskning vilande på vetenskaplig grund i relation till både praktikplatsen och tidigare studier, men också frågan om utbildning av handledare och deras relation till den studerandes hemmainstitution.
- Om kurser ska uppfylla högskolelagens krav kan de inte bara vara av praktisk natur och orelaterade till den studerandes tidigare inhämtade kunskaper. De bör åtminstone innefatta någon typ av fördjupning eller tillämpning av tidigare studier.
- Med tanke på högskolelagens krav på grundutbildningens anknytning till forskning eller konstnärligt utvecklingsarbete borde varje kurs i idealfallet ha åtminstone en disputerad lärare. Detta kan dock inte sättas som ett ovillkorligt krav, dels med tanke på kursernas nivå och omfattning, dels med hänsyn till att praktisk och beprövad erfarenhet i vissa fall kan vara lika väsentligt som formella forskningsmeriter för att nå utbildningens syfte.

Det kan noteras att HSV anser att kraven på fristående praktikkurser i vissa avseenden kan vara högre än för praktikkurser som ingår i kraven för en examen (till exempel som del i ett utbildningsprogram). En utbildning som leder till en examen måste i sin helhet uppfylla samtliga krav, men för de enskilda kurserna räcker det att de bidrar till vissa av utbildningens mål (2012:28 R, s 17). En konsekvens är att en kurs som ingår i ett program men även kan läsas som fristående kurs, kan bedömas annorlunda som programkurs än som fristående.

Diskussion

HSV:s krav på praktikkurser kan sammanfattas i punkterna progression, praktikrapporter, kontakter mellan högskola och arbetsplats och lärarresurser.

Vad gäller progression krävs enligt HSV "någon typ av fördjupning eller tillämpning av tidigare studier". Detta kan gälla dels ämnesspecifika kunskaper, dels generiska, icke ämnesbundna färdigheter som förmåga att inhämta och analysera information, muntlig och skriftlig framställning, kritiskt och självständigt tänkande.

För fristående praktikkurser i vissa humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen är det kanske framförallt den senare typen av kompetenser som kan utvecklas genom en praktikkurs. Det bör av lärandemålen framgå vilka kunskaper som specifikt ska fördjupas. En god hjälp för att formulera lärandemål för generiska kompetenser kan vara Projekt Athenas "Kompetensguiden" (kan laddas ned från fackförbundet DIK:s hemsida).

Generellt bör av lärandemål och examinationsformer tydligt framgå att det finns en progression i förhållande till tidigare kurser. Detta förutsätter naturligtvis att förkunskapskraven är sådana att det finns tidigare kunskaper att bygga vidare på, med tillräcklig omfattning och tillräckligt djup för att de ska kunna utvecklas genom en praktikkurs.

Ett av HSV:s progressionskrav är att studenten efter genomgången praktikkurs ska "kunna uppvisa perspektiv på och fördjupad förståelse av tidigare genomgången utbildning". En tolkning är att detta innebär förståelse av hur kunskaper från tidigare utbildning kan tillämpas, hur kunskaper från praktiken kompletterat den tidigare utbildningen och studentens behov av ytterligare kunskap för framtida yrkesliv (se exemplet på riktlinjer för praktikkurser i 2012:28 R,s 38). Detta kan lämpligen visas genom praktikrapporten.

Vad gäller kontakten mellan högskolan och praktikplatsen pekar HSV på utbildningar inom vård och socialt arbete som föredömen. Inom dessa områden anordnas utbildningar för handledare, de akademiska lärarna gör täta praktikplatsbesök och högskolorna sluter långsiktiga avtal med praktikvärdar. Det är svårt att kräva detta av fristående praktikkurser som kanske bara har ett fåtal studenter, men det är ändå viktigt att kontakterna är tillräckliga för att det ska finnas rimliga garantier för att studenten ska kunna nå kursmålen. Rimliga krav skulle kunna vara att en kurslärare besöker praktikplatsen minst en gång före kursen och en gång under praktikperioden, om detta är rimligt med hänsyn till restider m.m., och att kursansvarig lärare genom någon form av skriftlig eller muntlig överenskommelse försäkrar sig om att studentens handledare på praktikplatsen är väl införstådd med kursmålen. Konkret skulle det sistnämnda kunna innebära att handledaren fått en informationsfolder, träffat en av kursens lärare och skrivit på ett avtal där hen förbinder sig ge studenten förutsättningar att nå kursmålen.

När det slutligen gäller lärarresurserna är det generellt önskvärt att akademiska lärare har disputerat, men det är inget krav och adjunkter och doktorander ansvarar för en stor del av högskolornas undervisning. Ett rimligt krav är dock att läraren har examen på avancerad nivå.

Kvalitetskriterier (minimikrav)

1. Av förkunskapskrav, lärandemål och examinationsformer ska tydligt framgå att kursen fördjupar kunskaper från tidigare utbildning.
2. För godkänt betyg ska som minimum krävas att studenten skriver en praktikrapport.
3. I praktikrapporten ska studenten självständigt kunna formulera en relevant problemställning inom praktikområdet och visa förmåga att aktivt välja och använda relevanta redskap för att belysa och, om möjligt, lösa detta problem.
4. I praktikrapporten ska studenten visa fördjupad förståelse av hur kunskaper från den tidigare utbildningen kan tillämpas, hur kunskaper från praktiken kompletterat utbildningen och vilken ytterligare kunskap som behövs för studentens framtida yrkesliv.
5. Den kursansvarige läraren bör besöka praktikplatsen minst en gång före kursen och en gång under praktikperioden, om detta inte tar orimligt mycket tid p.g.a. restider och andra praktiska omständigheter. I annat fall ska planering och avstämning i motsvarande omfattning ske på annat sätt.
6. Kursansvarig lärare ska genom skriftlig eller muntlig överenskommelse försäkra sig om att studentens handledare på praktikplatsen är väl införstådd med kursens mål och uppläggning.
7. Kursansvarig lärare ska ha examen på minst avancerad nivå. Dispens från detta krav kan sökas hos Fakultetsnämnden.